

Endüstri Mirasında Koruma ve Yeniden Kullanım: Adana Milli Mensucat Fabrikası'nın Müzeye Dönüşümü

Deniz ÖZEL ^{1*}, Yasemin KARATAŞ ¹, Elçin GÜN ¹, Fatma Seda ÇARDAK ¹

¹Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Adana
*Sorumlu Yazar (Corresponding author): denizy.ozel@gmail.com

Özet

Endüstri yapıları; geçmişin mimari, yapısal, teknolojik, sosyal değerlerini yansıtan sanayi kültürünün tarihi mirasıdır. Geçmişe ışık tutan bu yapılar, faaliyette olduğu toplumla ilişki içerisindedir ve toplumun kültürel değerinin göstergesidir. Toplumlarla beraber yaşarlar ve zamanla toplumsal değişimlere uyum sağlama konusunda zorlanırlar. Uyum sağlayamama durumunda ise; yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalırlar ve gelecek nesillere birikimlerini aktaramazlar. Tarihi değeri olan yapıların yeniden işlevlendirilmesi sıkça karşılaştığımız koruma yöntemlerinden biridir. Özellikle işlevini yitirmiş endüstri yapıları yapısal özellikleri ve geniş açıklıkları sayesinde yeni işlevlere olanak sağlar. Çalışmada, 19. yy. sonlarından itibaren kentin endüstriyel alanda gelişimine ev sahipliği yapan Döşeme Mahallesi'nde bulunan Milli Mensucat Fabrikası'nın, tarihi, restorasyon uygulamaları ve bununla birlikte yeniden işlevlendirilme sonucunda değişen bağlamla ilişkisi irdelenerek; bölgede bulunan diğer atıl durumdaki endüstri miraslarına da bir işlev önerisinde bulunulması amaçlanmıştır. Yapının büyük bir kısmı korunarak günümüze ulaşmış, yeni işlevine uygun iç mekânda en az müdahaleyle yapının tamamen güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Günümüzde inşa amacından farklı olarak yeni bir işlev kazandırılan yapının özgünlüğü korunarak müze işlevi yüklenmesi, sürdürülebilirlik açısından ve yapı stoklarının değerlendirilmesi açısından oldukça önem taşır. Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi ve mevcut bulunan yapı stoklarının değerlendirilmesinin önemi hakkında bilgilendirmesi ve o çevrede bulunan diğer endüstri yapılarına işlev önerisi getirilmesi açısından bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma Makalesi

Makale Tarihiçesi

Geliş Tarihi : 19.09.2024
Kabul Tarihi : 22.10.2024

Anahtar Kelimeler

Yeniden işlevlendirme
milli mensucat fabrikası
döşeme mahallesi
endüstri mirası
tarihi yapı

Conservation and Reuse in Industrial Heritage: Transformation of Adana National Textile Factory Into a Museum

Abstract

Industrial structures are vital cultural heritage that reflect the architectural, technological, and social values of the past. These buildings are closely connected to the societies they served but may struggle to adapt to social changes over time. Without adaptation, they face the risk of extinction, unable to pass on their legacy to future generations. One common method is adaptive reuse, especially for industrial buildings that, due to their large spaces and structural features, lend themselves well to new functions. This study focuses on the Milli Mensucat Factory in Döşeme Mahallesi, which played a significant role in the city's industrial development since the late 19th century. The building's restoration process and re-functioning are analyzed, offering suggestions for repurposing other abandoned industrial heritage in the region. A large portion of the factory remains intact, and the aim is to strengthen it with minimal interior intervention while adapting it to its new function as a museum. Preserving its originality while giving it a new purpose contributes to sustainability and the efficient use of existing building stock. This study aims to inform the literature on the importance of adaptive reuse and suggest functions for other industrial buildings in the area.

Research Article

Article History

Received : 19.09.2024
Accepted : 22.10.2024

Keywords

Re-functionalization
milli mensucat factory
döşeme district
industrial heritage
historical building

1.Giriş

Günümüzde özellikle de kapitalizmin etkisiyle ve teknolojinin gelişmesiyle toplumların yaşamları hızlı bir şekilde değişim göstermektedir. Toplumlardaki bu değişim kentlere yansımakta ve kent merkezleri de önemli ölçüde değişim gösterdiği için yapı stoklarının değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Binaların fiziksel ömürleri, işlevlerinden çok daha uzundur ve yapılış amacını kaybeden binalar yapılış fonksiyonlarını yitirirler dahi günümüze ulaşabilirler; işlevini yitirmiş yapılar çeşitli işlemler geçirerek ya da herhangi bir işleme gerek kalmadan yeniden işlevlendirilebilirler. Tarihi yapılar, o toplumun kültürünü ve ekonomisini yansıtarak geçmişle gelecek arasında bağ kurmamıza yardımcı olmaktadır. Bu yapılar, bulunduğu çevrenin kimliğine ve karakterine büyük ölçüde katkı sağlamıştır (Biber, 2023). Böylece hem sürdürülebilir mimariye katkı sağlar hem de kültürel mirasımız korunmuş olur.

Anıt değeri taşıyan endüstri yapıları, endüstri mirası kavramını ortaya çıkarmaktadır. Endüstri mirası kavramı; sanayi kültürünün mimari ve sosyal kalıntılarının gelecek nesillere aktarılması olarak tanımlanabilir. (Nizhny Tagil Tüzüğü, 2003). Gelecek nesillere aktarılması kaygısı, endüstri mirasını koruma anlayışı ortaya çıkarmaktadır ve bu anlayış gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Endüstri yapıları zamanla kullanım dışı kalabilir. Yapıların veriminin düşmesi, teknolojiye ayak uyduramamaları ve şehri kirletmeleri gibi sebepler ya da işlevlerini kaybetmeleri olağan bir durumdur. Bu yapıları yok etmek ya da yok olmalarına izin vermek sürdürülebilir bir yaklaşım değildir. Endüstri yapıları dönemin toplumunun kültürünü, ekonomisini ve teknolojisini yansıtır, bu yüzden tarihi ve kültürel bir öneme sahiptir ve sosyal

çevreleriyle birlikte incelenip korunmalıdır. (Köksal ve Ahunbay, 2006).

Höhmänn (1992), endüstri anıtlarının korumasını dört grupta incelemiştir;

1) Koruma yöntemlerinden ilki, herhangi bir müdahale yapmadan ya da en az müdahale ile yeni bir işlev vermeden olduğu gibi korumaktır.

2) Diğer bir koruma yöntemi ise, çok az bir değişimle ve eski işlevine benzer bir fonksiyon ile korumadır. Bu yöntem daha çok işlevini yitirmemiş teknik anıtlar için kullanılmaktadır.

3) Üçüncü bir diğer yöntem ise müze yapısına çevirerek korumaktır.

4)Yapıyı koruyarak, yapıyı yeniden fonksiyonlandırma yöntem

Yeniden işlevlendirme, ekonomik, çevresel ve mimari çerçevede fayda sağlamayı esas alan yeni bir tasarım yaklaşımıdır. Binanın mevcut kabuğunu koruyarak yeniden canlandırmak, ekolojik anlamda doğal çevreye verilen zararı en aza indirmekle kalmıyor, aynı zamanda binayı ve çevresini ekonomik bir çekim merkezi haline getirerek binanın kendisinde ve çevresinde ekonomik kalkınmayı da tetiklemektedir. Bir tasarım yöntemi olarak yeniden işlevlendirme, ekolojik ve ekonomik faydalarının yanı sıra toplumsal hafızanın inşasında da önemli bir yere sahiptir. Bu durumda yeniden inşa sürecine yönelik mimari, çevresel ve ekonomik değerlendirme kriterleri değerlendirilmelidir (Büyükarşlan ve Güney, 2013).

Yeniden işlevlendirmenin uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından uluslararası düzeyde çok sayıda belge ortaya konulmuştur. 1972 tarihinde UNESCO tarafından yapılan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (World Heritage Convention) tarihi yapıları yeniden işlevlendirerek doğal mirasın korunması gerektiğini

vurgulamaktadır. Ayrıca dünyadaki kültürel mirasın korunması ve bunların gelecek nesillere aktarılması için uyulması gereken temel politikaları belirlemektedir (UNESCO, 1972). 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü, tarihin yeniden inşası ve yeniden kullanım sırasında tarihi ve estetik bileşenlerin korunmasını belirli kurallarla tanımlar. Bu tüzük, restorasyon sırasında binanın orijinal tasarımının ve tarihi değerlerinin korunmasının önemli olduğunu aşağıdaki maddelerde (Venedik Tüzüğü Madde 5 ve 7) vurgulamaktadır:

Madde 5: "Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. "

Madde 7: "Bir anıt, tanıklık ettiği tarihin, içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır."

Washington Tüzüğü'nde de tarihi şehirlerin korunması ve yeniden işlevlendirilmesi ile ilgili uluslararası ilkeler belirlerken özellikle endüstriyel miras ve tarihi kent dokusunun korunmasının önemini vurgulamaktadır (1987). Günümüzde işlevini kaybetmiş endüstri yapıları; ofis, konut, okul, sergi salonu, sanat galerisi, müze, konferans salonu gibi ihtiyaç duyulan fonksiyonlara dönüştürülebilir. Yeni işlevi; yapının mimari, sosyo-mekansal ve kültürel özelliklerine göre şekillenmektedir. Endüstriyel yapılar; genellikle geniş açıklık, yüksek tavan, sade plan formu ile müze, sergi salonu, sanat galerisi vs. için ideal bir ortam oluşturmaktadır. Bu işlevler yapının tarihi değerinin sürdürülebilirliğini de sağlayan bir yöntemdir.

Türkiye'de yeniden işlevlendirme uygulamaları, tarihi binaların korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir rol oynamakla birlikte; endüstriyel miras gibi özel yapılar üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir (Ahunbay, 1996). Yasal adımlar, 1950'lerde "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu" (1951)

kurulmasıyla başlamış olup; kurul, kültürel varlıkların korunmasıyla ilgili ilk yasal çerçeveyi belirlemiştir (T.C. Resmî Gazete, 1951). 1953 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kabul edilmiş ve kanun, Türkiye'de tarihi ve doğal varlıkların korunmasına yönelik ilk temel yasayı oluşturmuştur. Yeniden işlevlendirme kavramı bu dönemde henüz şekillenmemiş olsa da, koruma anlayışının temeli bu dönemde atılmıştır (Özdoğan, 2018). 1970'lerde Türkiye, uluslararası sözleşmelerde aktif bir rol almaya başlamıştır. 1972'de UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi'ni kabul ederek tarihi yapıların korunması ve geleceğe aktarılmasına yönelik uluslararası bir çerçeve oluşturulmuştur. Ardından 1975 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü tarihi yapıların korunmasında dikkat edilmesi gereken ilkelerin altını çizmekle birlikte yeniden işlevlendirme süreçlerine yol göstermiştir (Orbaşlı, 2008). 1983 yılında "Kültürel ve Tabiat Varlıklarını Korunması Kanunu" ile tarihi yapıların korunması ve gerektiğinde yeniden işlevlendirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca 2003 yılında ICOMOS Yönetmeliği, yeniden işlevlendirme sürecinde yapıların tarihi ve kültürel kimliğinin korunmasını teşvik ederken yapının orijinal değerlerinin korunmasını ve günümüz ihtiyaçlarına uygun biçimde dönüştürülmesini zorunlu kılmaktadır.

Endüstri miraslarının müzeye dönüştürme işlemi, yapının tarihi değerinin sürdürülebilirliğini sağlayan bir yöntemdir. Endüstri yapısı müzeye dönüştürüldüğünde, müze olan yapı, kültürel kimlik ve yer duygusu kavramlarını da yanında getirir. Atıl durumda olan endüstri yapısının müzeye dönüştürülmesi ile yapının bulunduğu çevre de çeşitli değişimlere açık hale gelir ve o bölge yeniden değer kazanabilir (Kaymakçı, 2022). Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi, tarihi ve kültürel öneme sahip yapıların korunmasına

yardımcı olurken, aynı zamanda ekonomik kalkınmaya da katkı sağlar (Çağlayan, 2019).

Bu çalışmada yeniden işlevlendirilen, Adana Döşeme Mahallesi'nde bulunan Milli Mensucat Fabrikası incelenmiştir. Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi bağlamında, yapının tarihsel süreci ve değeri, geçirdiği restorasyon süreci ile yeni işlevi araştırılmıştır. Yapının bağlamla ilişkisi ve çevreye kattığı değerin anlaşılması amacıyla yakın çevredeki diğer endüstri yapıları ve günümüzdeki durumları değerlendirilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, tarihi yapıların korunmasında önemli bir yöntem olarak görülen yeniden işlevlendirme kavramı, dönemin ihtiyaçlarına göre inşa edilen ancak günümüzde farklı bir işlevle kullanılan Milli Mensucat Fabrikası örneği üzerinden ele alınmıştır. Tarihi ve kültürel değere sahip bu yapının korunması sürecinde; restorasyon aşamaları, mimari ve yapısal özellikler, sürdürülebilirlik ile yapının yerel topluma ve mahalleye kazandırdığı değerler incelenmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında, endüstri mirasının yeniden işlevlendirilmesi ve korunmasına ilişkin literatür taraması yapılmıştır. İkinci aşama olan bulgular bölümünde, Milli Mensucat Fabrikası'nın tarihçesi, yapının mimari özellikleri üzerine arşiv taramaları gerçekleştirilmiştir. Müze olarak yeniden kullanıma açılan Milli Mensucat Fabrikası'nda alan çalışması gerçekleştirilmiş; restorasyon sürecinde yapılan mekânsal ve yapısal müdahaleler yerinde incelenmiştir. Bölgede yer alan diğer tarihi endüstri yapıları hakkında da literatür çalışması ve alan araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın üçüncü aşamasında, elde edilen veriler doğrultusunda Milli Mensucat

Fabrikası'nda gerçekleştirilen restorasyon süreci, yapıya kazandırılan yeni işlev ve bu işlevin oluşturduğu etkilerin analizi yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise, elde edilen veriler ve analizler ışığında, endüstri mirasının yeni işleviyle kullanımı ve bağlamla ilişkisi üzerine değerlendirmeler ve öneriler sunulmuştur. Ayrıca, çevredeki diğer endüstri mirasları için de işlev önerilerinde bulunulmuştur.

3. Bulgular

3.1. Adana'nın endüstriyel gelişimi

Adana'nın endüstriyel gelişimi 19. yüzyılın sonlarında başlamakta olup özellikle demiryolu inşaatı şehrin endüstriyel dönüşümünde önemli bir kilit taşı olmuştur. 1883 yılında Adana- Mersin arasındaki 67 km mesafesindeki demiryolunun yapım ve işletme imtiyazı İngiltere'ye verilmiştir. Ayrıca hat 1886 yılına tamamlanarak işletmeye açılmıştır (Akpolat, 2004). Bu hattın yapılmasındaki amaç Pamuk başta olmak üzere Çukurova'dan gelen tarım ürünlerini Mersin limanına taşımaktır. Adana'ya demiryolu hattının döşenmesiyle şehrin sanayi ürünlerinin taşınabilirliği artmış olup endüstriyel büyümenin önü açılmıştır. Bu sebeple Adana'da ki farklı bölgeler önemli roller üstlenmiştir. Bu bölgelerden biri Döşeme Mahallesi'dir. Döşeme Mahallesinin demiryolu hatlarına yakınlığı lojistik açıdan büyük avantajlar sağlamıştır (Varlık ve ark., 2008).

3.2. Milli Mensucat Fabrikası ve çevresinde yer alan endüstri yapıları

Bu çalışmada, Adana'nın en önemli endüstri miraslarından biri olan Milli Mensucat Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilme süreci incelenmiştir. Bu süreçte, endüstri mirasının bağlamla olan ilişkisi araştırılırken, fabrikanın yer aldığı Döşeme Mahallesi'nde birçok endüstri yapısı tespit edilmiştir. Bölgedeki bu endüstri mirasının varlığının en önemli nedeninin, Amerika'daki İç Savaş

sonrasında dünya çapında pamuk üretiminin durma noktasına gelmesiyle Adana'nın, dünyanın en büyük tekstil tüketicilerinden biri olan Büyük Britanya'nın pamuk ihtiyacını karşılamaya başlaması olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Adana'da yetiştirilen pamuğun,

işletme imtiyazı İngiltere'de olan ve 1886 yılında tamamlanan Adana-Mersin demiryolu hattıyla bağlantılı olarak, Döşeme Mahallesi'nin bir lojistik merkez haline gelmesi bu durumu pekiştirmiştir (Akpolat, 2004), (Şekil 1).

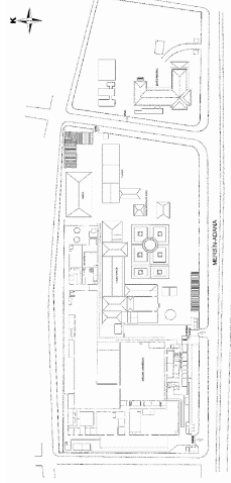

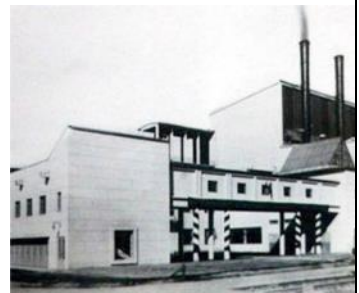

Şekil 1. 1918 yılında Fransızlar tarafından hazırlanan Adana haritasından geliştirilmiştir. (Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek TU Berlin Architekturmuseum, Inv. Nr. 23366-23374, Berlin.)

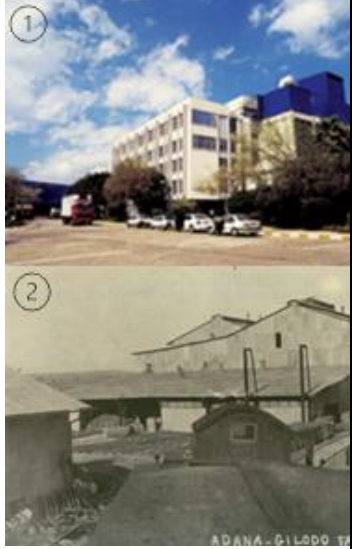
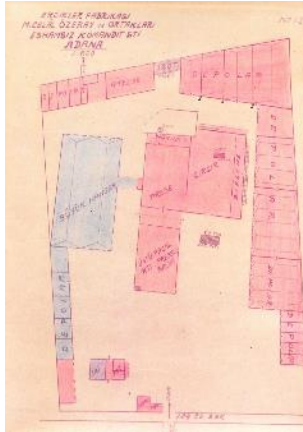

Döşeme Mahallesi'nde bulunan fabrikalar arasında Tırpani Fabrikası (1885-1919), daha sonraki adıyla Sümerbank, Alman Fabrikası (1898), çalışma konusu olan Simyonoğlu Fabrikası daha sonraki adıyla Milli Mensucat

Fabrikası (1907), Gilodo Fabrikası (1926) sonraki adıyla Marsa Fabrikası, Güney Sanayii (1953), Küçük Çırçır Fabrikası (1925) ve Tekel Sigara Fabrikası (1926) yer almaktaydı (Kartum, 2019), (Tablo 1).

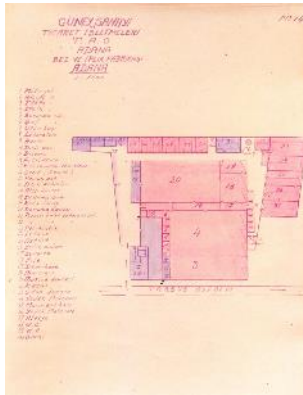

Tablo 1. Döşeme Mahallesinde bulunan fabrikalar

Tescil Durumu	Fabrika	Kullanım Durumu	Yerleşim Planı	Görseller	
Tescil Edilmemiş Endüstri Yapıları	Tekel Sigara Fabrikası 1883	Yıkılıp yerine alışveriş merkezi yapılmış olup günümüzde alışveriş merkezi de atıl durumdadır.	 Tekel Sigara Fabrikası yerleşim planı (Tülücü,2007)	 Tekel Sigara Fabrikası (Varlık ve ark., 2008)	
	Adana'da 1883 senesinde Reji Fabrikası olarak başlayan sigara üretimi 1926 senesinde Adana Tütün Fabrikası adıyla yeniden üretime başlamıştır. 2008 senesinde özelleşen fabrika 2014 senesinde kapatılmış ve fabrika yıkılmıştır (Varlık ve ark., 2008). Günümüzde yerinde alışveriş merkezi bulunmaktadır.				
	Tırpani Fabrikası 1885	Yıkılmış olup günümüzde Seyhan Belediyesi bulunmaktadır.	 Tırpani Fabrikası yerleşim planı (Ergüngör, y.y)	 Tırpani Fabrikası (Varlık ve ark., 2008)	
Tırpani Fabrikası, Adana'da 1885 yılında Tırpani Kardeşler tarafından kurulmuştur. Fabrika çırçır, prese ve un değirmeni olarak kurulmuş olup 1919 senesinde Milli Mücadele'den sonra Milli Emlak'a bırakılmış, 1925 senesinde Milli Emlak tarafından Ziraat Bankasına verilmiştir. 1946 senesinde Sümerbank'a devredilen fabrika Sümerbank ismini almış ancak günümüze ulaşmamıştır (Varlık ve ark., 2008). Günümüzde yerinde Seyhan Belediyesi bulunmaktadır.					

Özel ve ark.

	<p>Gilodo Fabrikası (Marsa Fabrikası) 1926</p>	<p>İşlevini yitirmemiştir. Marsa Fabrikası olarak devam etmektedir.</p>	 <p>Gilodo Fabrikası yerleşim planı (Ergüngör, y.y)</p>	 <p>Günümüz Marsa Fabrikası(1) ve eski Gilodo Fabrikası (2) (Varlık ve ark., 2008)</p>
<p>Gilodo Fabrikası, 13 Mart 1926 yılında Salamon Rafael Gilodo ve ortağı Emin Bey tarafından kurulmuştur. Sonraları Sabancı grubu tarafından satın alınarak Marsa olarak üretime devam etmiş ve günümüzde de işlevini koruyan, hizmet veren bir fabrikadır (Varlık ve ark., 2008).</p>				
<p>Tescil Edilmiş Endüstri Yapıları</p>	<p>Alman Fabrikası 1898</p>	<p>İşlevini yitirmiş, kapatılmıştır.</p>	 <p>Alman Fabrikası yerleşim planı (Ergüngör, y.y)</p>	 <p>Alman Fabrikası (Varlık ve ark., 2008)</p>
<p>Fabrika,1891 yılında Adana'da Deutsch Levantinische Baumwolle Gesellschaft (DLBG) tarafından çirçir ve prese tesisi olarak kurulmuştur. Fransızlar 1. Dünya Savaşından sonra Almanların ödemesi gereken savaş tazminatı karşılığında fabrikayı almıştır ve Adana İstikbal Pamuk adı ile faaliyetine devam etmiştir. Uzun seneler atıl halde kalan fabrika 2019 senesinde Adana Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu ile Sanayi mirası olarak tescillenmiştir (Varlık ve ark., 2008).</p>				

<p>Milli Mensucat Fabrikası 1907</p>	<p>İşlevini yitirmiş ancak yeniden işlevlendirilerek müze olarak kullanılmaktadır.</p>	 <p>Milli Mensucat Fabrikası yerleşim planı (Ergüngör, y.y)</p>	 <p>Milli Mensucat Fabrikası (Çağlayan, 2019)</p>
<p>Eski adıyla Simyonoğlu Fabrikası olarak bilinmekte olan Milli Mensucat Fabrikası Aristidi Kozma Simyonoğlu ve arkadaşları tarafından tren istasyonu yakınındaki ilk fabrikalardan biri olarak kurulmuştur. Adana'nın ilk tekstil fabrikasıdır. Günümüzde kültür varlığı endüstri mirası olarak tescillenmiş olup Kültür Bakanlığı tarafından restore edilmiştir. Adana Müzesi'nin Arkeoloji Müzesi bölümü 2017 tarihinde tamamlanmıştır.</p>			
<p>Eski Çırçır Fabrikası 1925</p>	<p>İşlevini yitirmiştir. Yeniden işlevlendirilerek sanat merkezi olarak kullanılmaktadır.</p>	<p>-</p>	 <p>Eski Çırçır Fabrikasının Günümüz Görünümü (Anonim, 2023a)</p>
<p>1864 yılından Adana Döşeme Mahallesi'nde çırçır fabrikası olarak kurulmuştur. Günümüzde Seyhan Belediyesi tarafından sanat merkezi olarak restore edilmiştir (Anonim, 2023a)</p>			
<p>Güney Sanayii 1951</p>	<p>Yıkılmış olup duvarlarının bir kısmı ayakta.</p>	 <p>Güney Sanayii Fabrikası yerleşim planı (Ergüngör, y.y)</p>	 <p>Güney Sanayii Fabrikası (Varlık ve ark., 2008)</p>
<p>1951 yılında Ahmet Sapmaz ve Bekir Sapmaz tarafından 31 Aralık 1951 yılında kuruldu. 1953 yılında fabrikada büyük bir yangın çıkmış ve yardımcı işletme binaları haricindeki binalar tamamen yok olmuştur. 1954 yılında çalışmalar yapılmış ve dokuma bölümü tekrardan üretime geçmiş ve 1957 yılında basma fabrikası da üretime tekrardan başlamıştır. 1980 sonrası Ziraat Bankası, Sümerbank ve Türkiye İş Bankası ortak olmuştur. 1996 senesinde hisselerin tamamı Başer Holding'e satılmıştır (Varlık ve ark., 2008). Günümüzde fabrikanın sadece dış duvarları kalmıştır.</p>			

3.3. Milli Mensucat fabrikası

Döşeme Mahallesi, Adana'nın önemli ticaret merkezlerinden biridir ve bölgenin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan tarihi ve mimari yapılarının korunması önemlidir. Döşeme mahallesinin Adana'nın önemli ticaret merkezi haline gelmesinin en önemli sebeplerinden biri de Milli Mensucat Fabrikası'nın kurulmasıdır (Saban, 2016). Milli Mensucat Fabrikası'nın önemi, Milli Mensucat Fabrikası, Türkiye'nin yedinci, Adana'nın ise ilk tekstil fabrikası ve Türkiye'nin sanayileşme sürecindeki yerini vurgulamasıdır. Fabrika, ülkenin kendi üretimini arttırmaya yönelik ilk adımlardan biridir (Varlık ve ark., 2008). Milli Mensucat Fabrikası, 1907 yılında Adana'nın Döşeme Mahallesi'nde Aristidi Kozma tarafından Simyonoğlu Fabrikası olarak kurulmuştur. Kozma, şehri terk edince fabrika hazineye geçmiş ve ismi Milli Fabrika olarak değişmiştir. Fransız işgalinden sonra fabrika tekrar eski sahiplerine geçmiştir. Mustafa Kemal Atatürk Adana'da bulunan fabrikaları

tekrardan canlandırmak istemiş ve bu talep üzerine 1927 yılında iş adamları fabrikayı hazineden satın alarak ismini 'Milli Mensucat Fabrikası' olarak değiştirmiştir. Fabrika, üretimine tekrardan başladığı dönemde Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltmak amacıyla pamuklu iplik üretmek için kurulmuştur (Çağlayan, 2019). 1978 yılında üretimi durmuştur ve uzun yıllar fabrika boş kalmıştır (Varlık ve ark., 2008). Fabrika, günümüzde kültür varlığı endüstri mirası olarak tescillenmiştir. Kültür Bakanlığı tarafından restore edilerek müzeye dönüştürülen fabrikanın, arkeoloji müzesi kısmı 2017 tarihinde tamamlanmıştır.

3.4. Alan analizi

Çalışmanın bu bölümü; Milli Mensucat Fabrikasının konumu, tarihsel gelişim süreci ve mimari özellikleri hakkında bilgiler içermektedir. Daha sonra tarihi bir kimliğe sahip olan Milli Mensucat Fabrikasının güncel durumu hakkında yerinde gözlem sonucu elde edilen bulgular ile restorasyon sürecinde alınan kararlara yer verilmiştir.

Şekil 2. Milli Mensucat Fabrikası Konumu (Google Earth üzerinden geliştirilmiştir, 2023)

Milli Mensucat Fabrikası; Adana İli, Seyhan İlçesi, Döşeme Mahallesinde yer alan, geçmişten gelen birikimlere sahip, önemli bir endüstri yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapının konumlandığı Döşeme Mahallesi, Adana'nın önemli ticaret merkezlerinden biridir ve bölgenin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan

tarihi ve mimari yapılarının korunması önemlidir. Döşeme mahallesinin Adana'nın önemli ticaret merkezi haline gelmesinin en önemli sebeplerinden biri de Milli Mensucat Fabrikası'nın kurulmasıdır (Saban, 2016). Milli Mensucat Fabrikası'nın önemi, Milli Mensucat Fabrikası, Türkiye'nin yedinci, Adana'nın

ise ilk tekstil fabrikası ve Türkiye'nin sanayileşme sürecindeki yerini vurgulamasıdır. Fabrika, ülkenin kendi üretimini arttırmaya yönelik ilk adımlardan biridir (Varlık ve ark., 2008).

3.5. Tarihsel gelişim süreci

Milli Mensucat Fabrikası, 1907 yılında Adana'nın Döşeme Mahallesi'nde Aristidi Kozma tarafından Simyonoğlu Fabrikası olarak kurulmuştur (Şekil 3). Kozma, şehri terk edince fabrika hazineye geçmiş ve

ismi Milli Fabrika olarak değişmiştir. Fransız işgalinden sonra fabrika tekrar eski sahiplerine geçmiştir. Mustafa Kemal Atatürk Adana'da bulunan fabrikaları tekrardan canlandırmak istemiş ve bu talep üzerine 1927 yılında iş adamları fabrikayı hazineden satın alarak ismini 'Milli Mensucat Fabrikası' olarak değiştirmiştir. Fabrika, üretimine tekrardan başladığı dönemde Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltmak amacıyla pamuklu iplik üretmek için kurulmuştur (Çağlayan, 2019).

Şekil 3. 1920'lerde Milli Mensucat Fabrikası (Güldal, 2020)

1978 yılında üretimi durmuştur ve uzun yıllar fabrika boş kalmıştır (Varlık ve ark., 2008). Günümüzde ise; kültür varlığı endüstri mirası olarak tescillenmiştir. Kültür Bakanlığı tarafından restore edilerek içerisinde birçok farklı fonksiyon

kazandırılıp müze kompleksine dönüştürülen fabrikanın, arkeoloji müzesi kısmı 2017 tarihinde tamamlanmıştır. İki etapta tamamlanması planlanan kompleksin yapım aşaması devam etmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Adana Müze Kompleksi, 2023 (URL-2)

3.6. Geleneksel mimari özellikleri ve yeni işlevi

Milli Mensucat Fabrikası, kapalı ve açık alanlardan oluşan kompleks bir yapıdır. Kapalı alanlar imalat, açık alanlar ise avlu

işlevi görmektedir. İmalat olarak fonksiyonlandırılan iç mekanlar; idari birimler, sosyal alanlar, hizmet birimlerini de içerisinde barındırmaktadır ve bu alanlar yer yer şehir sakinlerine de hizmet vermektedir. Restoran, kreş, konuk evleri

Tablo 2. Eski işlev-yeni işlev karşılaştırma

	Özgün İşlevi	Yeni İşlevi	Yapılan Restorasyonlar	Kullanılan Yöntemler	Restorasyonun Amacı
A Blok	Hangar	Çağ ve Dönem Müzeleri	-Çelik kolon ve kirişlerle mevcut tuğla duvar güçlendirilmiştir. -Özgün fabrika yapısındaki büyük kolonlar ve açık alanlar korunarak müze sergileme alanları oluşturulmuştur. - Dış cephenin özgün mimari dokusu korunarak çelik güçlendirme yapılmıştır. - Altyapı ve izolasyon yenilenmiştir.	- Konservasyon: Özgün mimari korunarak iç ve dış cepheler yenilenmiştir. - Güçlendirme: Çelik sistemler ve modern altyapı kullanılmıştır.	-Yapının özgünlüğünü koruyarak sağlamlaştırmak ve arkeolojik mirasını modern bir ortamda sergilemek.
B Blok	Hangar	Arkeoloji ve Mozaik Müzeleri	- Mozaik eserler için sergi üniteleri ve doğal ışık menfezleri oluşturulmuştur - Zemin güçlendirilmiştir. -Çelik kolon ve kirişlerle güçlendirilme yapılmıştır. -Endüstri yapılarına uygun olarak tesisat ve havalandırılma kanal boşlukları bırakılmıştır	- Güçlendirme: Çelik istemler ile taşıyıcı elemanlar güçlendirilmiştir. - Koruma ve Saklama: Mozaığe uygun ışıklandırma sistemleri kullanılmıştır.	-Endüstri yapılarına uygun tasarımlarla mozaik eserleri korumak ve sergilemek.
C Blok	Depo	Çocuk Etkinlik ve Kazı Alanı	- Yüksek tavanlı geniş iç mekânlar çelik sistemlerle güçlendirilerek sanat sergileri için düzenlenmiştir. - Beton ekleri ve derzlerin bozulan kısımları temizlenmiş, tamir edilmiştir. -Modern sergi sistemleri ve etkinlik alanları için altyapı kurulmuştur.	- Modernizasyon: Ses, ışık ve sergi teknolojileri eklenmiştir. - Konservasyon: Sosyal alanın özgün yapısal özellikleri korunmuştur. - Uyarılma: Sosyal alan kültürel işlevle yeniden düzenlenmiştir.	Sanatsal ve kültürel etkinlikler için modern bir ortam yaratıp kültürel faaliyetleri desteklemek.
D Blok	Satış Birimi	Müze Bilet Satış, Kafe, Hediyelik Eşya Birimi	- Minimum müdahale bakış açısıyla oda planı korunarak sergi alanlarına dönüştürülmüştür. - İç ve dış cepheler restore edilmiştir.	- Konservasyon: Binanın tarihi özellikleri korunarak restore edilmiştir. - İklimlendirme ve Güçlendirme: Modern sistemler entegre edilmiştir.	Kültürel değerleri korumak ve yapının özgün kimliğini koruyarak kullanıma sunmak.

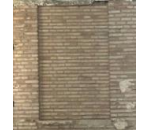

3.6.1. Restorasyon Kararları

(Bu bölüm KVMGM'nin 30.03.2023 tarih ve 3654950 sayılı izni ile yazılmıştır.)

Milli Mensucat Müzesi; Kültür ve Turizm Bakanlığının yatırım programları kapsamındadır. 2006

yılında Adana Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün aldığı karar ile kültür varlığı endüstri mirası olarak tescillenmiştir. İki etaplı olan projenin birinci etap çalışmaları 2013 yılında başlamış ve 2017 yılında ziyaretçilerle buluşmuştur.

Tablo 3. Restorasyon Kararları (Adana Rölöve ve Anıtlar Müd. Arşivi)

Yapı Elemanı	Müdahale	Müdahale Açıklaması	Değişken	Restorasyon Tekniği	Görsel
1. İç Duvar	Güçlendirme	Taşıyıcı özelliklerini çelik yapıya bıraktığı görülmektedir.	Taşıyıcı Özellik	Sağlamlaştırma	(a)
	Onarma	Mevcutta bozulmaya uğrayan beton ekleri ve derzler onarılmıştır.	-	Temizleme	(b)
	Malzeme	Yapının özgün halinde yer alan boşluklar uygun malzeme ile içerlek oluşturularak tamamlanmıştır.	-	Tamamlama	(c)
	Malzeme, Bağlamla Uyum İlişkisi	Varlığını sürdüremeyen iç mekan birimi, güncel malzeme seçimi ile tamamlanmıştır.	-	Tamamlama	(d)
	Malzeme, Bağlamla Uyum İlişkisi	Yapı elemanlarından yararlanılarak güncel malzeme seçimi ile işlevlendirilmiştir.	İşlev	Yenileme	(e)
2. Emprenyeli Ahşap Makas	Güçlendirme, Onarma	Taşıyıcı özelliklerini çelik tija ile bıraktığı görülmektedir. Numaralandırma tekniği ile yerinden taşınıp temizlendikten sonra aslı korunarak özgün yerine yerleştirilmiştir.	Taşıyıcı Özellik	Numaralandırma, Temizleme, Sağlamlaştırma	
3. Grid Ahşap Tavan Döşemeleri	Güçlendirme, Onarma	Taşıyıcı özelliklerini çelik tija ile bıraktığı görülmektedir. Numaralandırma tekniği ile yerinden taşınıp temizlendikten sonra aslı korunarak özgün yerine yerleştirilmiştir.	Taşıyıcı Özellik	Numaralandırma, Temizleme, Sağlamlaştırma	
4. Kolon (Yarı Beton Yarı Ahşap)	Güçlendirme, Onarım	Mevcutta bozulmaya uğrayan taşıyıcı eleman temizlenmiş ve çelik yapıya desteklenmiştir.	-	Temizleme, Sağlamlaştırma	
5. Kolon (Betonarme)	Güçlendirme	Çelik kafes sistemi ile desteklenmiştir.	-	Sağlamlaştırma	

6. Pencere (iç mekan)	Onarım	Yapıya zarar verilmeden yerinden alınıp temizlendikten sonra aslı korunarak özgün yerine yerleştirilmiştir.	-	Temizleme	
7. Pencere (dış mekan)	Onarma	Yapıya zarar verilmeden yerinden alınıp temizlendikten sonra aslı korunarak özgün yerine yerleştirilmiştir.	-	Temizleme	(a)
	Malzeme	İzlerine rastlanan pencere boşlukları; biçim, oran ve malzeme uyumuna dikkat edilerek tamamlanmıştır.	-	Tamamlama	(b)
8. Kapı	Onarma	İşlevsel olarak kullanılmamaktadır. Bakımı yapıp korunan yapı elemanıdır.	İşlev	Temizleme	
9. Makine	Onarma	SASA'nın ilk makineleri olan yapı, sergide yerini almak üzere onarılmaktadır.	İşlev	Temizleme	
10. Dış Duvar	Güçlendirme	Çelik strüktür ile güçlendirilmiştir.	-	Sağlamlaştırma	(a)
	Güçlendirme, Bağlamla Uyum İlişkisi	Şevli çatılar betimlenerek cephe güçlendirme çalışması yapılmıştır.	-	Sağlamlaştırma	(b)
	Malzeme	Yapının özgün halinde yer alan boşluklar uygun malzeme ile içerlek oluşturularak tamamlanmıştır.	-	Tamamlama	(c)
11. Dış Cephe	Malzeme, Bağlamla Uyum İlişkisi	Yangında büyük tahribe uğramıştır. Betonarme kalıntılarda şevli çatı izleri görülmekte ve bu izlerden yola çıkılarak yeniden yorumlanmıştır. Güncel malzeme seçimi ile yeni ve eski uyumu sağlanmıştır.	-	Yeniden Yapım	(a)

	Malzeme, Bağlamla Uyum İlişkisi	Çağdaş ek tasarımla oluşturulmuştur. Biçim, oran, malzeme ve dil uyumuna dikkat edilerek tamamlanmıştır. Güncel malzeme seçimi ile yeni ve eski uyumu sağlanmıştır.	-	Tamamlama	(b)
	Malzeme, Bağlamla Uyum İlişkisi	Varlığını sürdüremeyen cephe; biçim, oran, malzeme ve dil uyumuna dikkat edilerek tamamlanmıştır. Güncel malzeme seçimi ile yeni ve eski uyumu sağlanmıştır.	-	Tamamlama	(c)
12. Zemin Döşemesi	Malzeme, Geri dönüşümlülük	Sürdürülebilirlik açısından önemli olan pişmiş topraktan üretilmiş tuğla kullanılmıştır.	-	Yenileme	
13. Separatör	Ek Tasarım, İşlevlendirme, Bağlamla Uyum İlişkisi	Sergileme elemanıdır ve mekansal ayırım (ıslak hacim, teknik birim vb.) amaçlanmıştır. MDF'den oluşturulmuştur.	İşlev	-	
14. Merdiven	Ek Tasarım, Bağlamla Uyum İlişkisi	Çelik malzeme ile strüktüre uyum sağlamıştır.	-	-	(a)
	Ek Tasarım, Bağlamla Uyum İlişkisi, Bakış açısı	Eski ve yenin birleştiği bütünleşik tasarım örneğidir. Cam malzeme seçimi ve tasarım kararı ile bütüncül bakış açısı kazandırmıştır.	-	-	(b)
15. Rampa	Erişilebilirlik, Ek Tasarım, Bağlamla Uyum İlişkisi, Bakış açısı	Engelli kullanıcılar da düşünülerek tasarım yapılmıştır. Seçilen cam malzeme üzerinde geziyor hissi yaratmıştır ve çıkışa doğru yönlendirme sağlamıştır.	-	-	
16. Asansör	Erişilebilirlik, Ek Tasarım	Engelli kullanıcılar da düşünülerek tasarım yapılmıştır. Çelik malzeme ile strüktüre uyum sağlamıştır.	-	-	
17. Kanal boşlukları	Tesisat ve Havalandırma	Çelik malzeme ile strüktüre uyum sağlamıştır.	-	-	

18. Menfez	Işıklandırma, Bağlamla Uyum İlişkisi	Doğal gün ışığını ile hem ışıklandırma hem de eserlerin öne çıkması, betimlenmesi sağlanmıştır.	İşlev	Tamamlama	
19. İç Bahçe	Işıklandırma, Ek Tasarım, Bağlamla Uyum İlişkisi	Doğal gün ışığını ile ışıklandırma sağlanmıştır. Tasarım, iki ayrı hangar yapısına müze işlevi kazandıran mekânsal bütünlük oluşturmak ve güvenlik önlemleri sebebi ile tasarlanmıştır.	İşlev	Tamamlama	
20. İç Mekan	Bağlamla Uyum İlişkisi, Onarım, Güçlendirme, Malzeme	Boş alanlar bırakılarak fonksiyon sürekliliğini sağlama amacı taşımaktadır. Keşfedilen eserlerin sergide yer bulabilmesi amaçlanmıştır. Çelik malzeme ile strüktüre uyum sağlamıştır. Güncel malzeme seçimi ile yeni ve eski uyumu sağlanmıştır.	İşlev, Taşıyıcı Özellik	Tamamlama Sağlamlaştırma	(a)
	Bağlamla Uyum İlişkisi, Onarım, Güçlendirme, Malzeme	Kültür birikimleri sergilenmektedir. Kentsel bellekteki sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Çelik malzeme ile strüktüre uyum sağlamıştır.	İşlev, Taşıyıcı Özellik	Tamamlama Sağlamlaştırma	(b)
	Bağlamla Uyum İlişkisi, Onarım, Güçlendirme, Malzeme	Kültür birikimleri sergilenmektedir. Kentsel bellekteki sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Çelik malzeme ile strüktüre uyum sağlamıştır.	İşlev, Taşıyıcı Özellik	Tamamlama Sağlamlaştırma	(c)
21. Saçak	Ek Tasarım, Bağlamla Uyum İlişkisi	Yürüyüş yolunu betimlemektedir. Belli açılarla yerleştirilmesi kullanıcıyı yönlendirmektedir. Doğal çita, lamine kiriş ve fretli(yuvarlak) kolon seçimi ile müzeye bütüncül bakış açısı kazandırmıştır.	-	-	
22. Su Kuyusu	Güçlendirme, Onarma	Betonarme su kuyusu içten çelik kafes sistemi ile güçlendirilmiştir. İşlevsel olarak kullanılmamaktadır. Bakımı yapıp korunan yapı elemanıdır.	İşlev	Sağlamlaştırma, Temizleme	
23. Havuz	Onarma	Yapıya özgün havuz bütünüyle korunmuştur. Temizlendikten sonra herhangi bir müdahale yapılmamıştır.	-	Temizleme	
24. Arnavut Kaldırımı	Onarma	Beton kaplı halde bulunmuştur ve kırıkça izlerine rastlanmıştır. Temizlendikten sonra herhangi bir müdahale yapılmamıştır	-	Temizleme	

Mirasın günümüze ulaşan iç mekanları incelendiğinde; sağlamlaştırma, tamamlama, yenileme ve temizleme restorasyon teknikleri kullanıldığı görülmektedir. Mimari olarak tamamlama tekniğinde biçim, oran ve malzeme uyumuna dikkat edilmiştir. Yapıda özgün iç duvarların korunduğu ve taşıyıcı özelliklerini çelik strüktüre bıraktığı Tablo 3-1.a 'da görülmektedir. İç duvarlar tuğladan yapılmıştır ara ara beton ekleri de bulunmaktadır. Beton ekleri ve derzlerin bozulan kısımları temizlenmiş, tamir edilmiştir. Tablo 3-2'ye baktığımızda yapıda yer yer rastlanan çatıdaki emprenyeli ahşap makaslar, numaralandırma tekniği ile yerinden taşınıp temizlendikten sonra aslı korunarak tekrar yerine yerleştirilmiştir. Tablo 3-3'e baktığımızda ise aynı teknik grid ahşap tavan döşemelerinde ve ahşap karkastan oluşturulmuş doğal ışık menfezlerinde de görülmektedir. Çelik tijlerle güçlendirilen bu yapı elemanlarının taşıyıcı özelliği yoktur, yapının taşıyıcılığı çelik makaslarla sağlanmıştır. Yapıların özgün pencerelerin onarımından sonra korunduğu Tablo 3-6 ve 7.a'da görülmektedir. Bu pencereler yapıya zarar vermeden yerinden alınıp bakımı yapıldıktan sonra tekrar yerine yerleştirilmiştir. Bir başka birim olan Sanayi müzesindeki kolanlar; dizilimi ve özgünlüğü ile dikkat çekmektedir. Tablo 3-5'te görüldüğü üzere bu betonarme kolonlar, çelik kafes sistemi ile güçlendirilmiştir. Dış mekân görseli olan Tablo 3-10.a incelendiğinde; yapının özgün duvarların korunduğu, çelikle çapraz güçlendirme yapıldığı ve mevcutta bulunan pencerelerin onarımı yapıldığı görülmektedir. Buna ek olarak Tablo 3-7.b'de izlerine rastlanan pencerelerin uygun malzemeler ile tamamlandığı detayı önem göstermektedir. Kompleksin cephelerine Tablo 3-1.c ve 10.c görsellerini incelediğimizde iç mekânlarda özgün halindeki boşlukların sonradan uygun malzeme ile kapatıldığını belirtmek için

içerlek adı verilen yöntem kullanıldığı görülmektedir. Bu içerlek yöntem ile aslında o alanın boş olduğunu ve sonradan kapatıldığı belirtilmiş, bu sayede gelecek nesillere aktarımını sağlanmıştır. Kompleksin bütün yapılarıyla yaşaması amaçlanmıştır ve bütün izler değerlendirilmiştir. Bu bakış açısıyla fabrikanın özgün halinde olan yapıların yandığı, betonarme kalıntılarda şevli çatı izleri görülen biriminde, bu izlerden ve restitüsyon verilerinden faydalanılarak rekonstrüksiyon yapılmıştır. Meydanı olma özelliği taşıyan mekânda yapıldığı zamandan kalma havuz bütünüyle korunduğu ve alana Adana'ya özgü narenciye ağaçları ekildiği görülmektedir. Peyzaj çalışmalarında ömrünü tamamlayan ve yapıyı tehdit eden bir ağaç dışında hiçbir ağaca müdahale edilmemiştir ve Adana'nın özgün kamışlarının da korunduğu görülmektedir. Alanda döneminden kalma arnavut kaldırımlarına rastlanmaktadır. Üzeri beton kaplı olan ve kırıkça izlerine rastlanan arnavut kaldırımları taş aralarından yağmur sularının geçmesini ve bitki büyümesini sağladığı için önemli bir sürdürülebilirlik örneğidir. Temizlendikten sonra herhangi bir müdahale yapılmadığı Tablo 3-24'te gösterilmektedir. Tablo 3-12'de de görüldüğü üzere, müzenin bütününde taşıyıcı sistem olarak çelik malzeme kullanılmıştır. Çelik; yüksek dayanımlı, hafif, elastik, uzun ömürlü ve sürdürülebilir bir malzemedir bu özelliklerinin yanında yapının endüstri mirası olduğunu hissettiren ve renk seçimi ile uyum sağlayan bir tercih olmuştur. Zemin döşemelerinde ise pişmiş topraktan üretilmiş tuğla kullanılmıştır.

Tuğlanın çağdaş tekniklerle oluşturulması önemli bir sürdürülebilirlik örneğidir. Tablo 3-13 görselinde iç mekânda kullanılan bilgi panolarına yer verilmektedir. Bu yapı elemanları, yapıya müdahale etmeden ve zarar vermeden kullanılmaktadır. Bu panolar MDF

(Medium Density Fiberboard) ve alçıpan malzemeden oluşturulmuştur. Aynı zamanda mekânsal ayırım (ıslak hacim, teknik birim vb.) için de alçıpan malzemeden separatörler kullanılmıştır. Özgün kolonlar arası da zarar verici hiçbir uygulama yapılmadan sergileme için kullanılmaktadır. Sergilenen eserler kompleksin özgün yapı elemanlarına temas ettirilmemiştir. Tablo 3-14.a görseli incelendiğinde, iç mekanda tasarlanan, Tablo 3-16 görselinde yer verilen engelli asansörünün bulunduğu çelik merdivenin hem strükture uyum sağlamış hem de sergi alanına üstten bütüncül bakış açısı kazandırdığı görülmektedir. Tasarımcının amacı hem mozaiklerin daha yüksekte bütünü görebilmeye imkânı sağlaması hem de güvenliğini sağlamış olmasıdır. Eski ve yeninin birleştiği bütünlük tasarımı malzeme özenle seçilmiş ve fonksiyona yarar sağlamıştır. Mozaik sergileme alanında engelli kullanıcılar da düşünülerek tasarlanan rampa ise, önleyici koruma olarak adlandırılmaktadır. Rampada kullanılan cam malzeme görüş açısını engellemeyip aksine Tablo 3-15'te görüldüğü üzere üzerinde geziyor hissi yaratmıştır ve çıkışa doğru yönlendirme sağlamıştır. Müzede endüstri yapılarına uygun olarak Tablo 3-17'de yer verilen tesisat ve havalandırılma kanal boşlukları bırakılmıştır. İç mekan ışıklandırması için gerekli izinler alınarak doğal ışık menfezleri oluşturulmuştur. Tablo 3-18'de görüldüğü üzere, doğal gün ışığını alan menfezler sergilenen eserlerin öne çıkmasını ve betimlenmesini sağlamıştır. Doğal ışıklandırmaya, görsel ve hissel olarak tam bir dinlenme mekânı olan, Tablo 3-19'da görünen, iç bahçeye sahip bir tasarımda da rastlanmaktadır. Bu mekân; iki ayrı hangar yapısına müze işlevi kazandırılırken mekânsal bütünlük oluşturmak ve güvenlik önlemleri sebebi ile tasarlanmıştır. Kullanıcıların dinlenebileceği ıslak hacimlerin çözümlendiği bu mekâna, Adana'ya atıfta

bulunmak ve kullanıcıların Adana'da bir müzede olduğunu hissetmeleri için turuncu ağacı dikilmiştir. Tablo 3-11 görselinde yer verilen kütüphane kafe biriminde ise, dış cepheye bakıldığında varlığını sürdürmediği için yeni malzemeler ile tamamen günümüz temsil edilmektedir. Kompleksin birimlerinde eski fonksiyonundan ve bazı birimlerdeki yapı elemanlarından yararlanılarak yeniden işlevlendirme süreci geçirilmiştir. İşlevlendirilme sonucu yeni fonksiyon kazanımına, Tablo 3-1.e görselinde yer verilmektedir. Müzenin girişi olan D bloğu önceden fabrikanın satış birimi olarak kullanılmaktadır. Plan şeması ve iç duvarları korunan bu blok aynı işlevi ile müzenin de satış birimi olarak varlığına devam etmektedir ve B blokları zamanında hangar olarak kullanılmıştır. Günümüzde çağ, dönem ve mozaik sergileme alanlarının bulunduğu birimler olarak kullanımına devam edilecektir. Döneminden kalma yapı elemanları da korunmaktadır ama işlevsel olarak kullanılmamaktadır. Bunlardan biri döneminde hangar kapısı olarak kullanılan kapıdır. Şu an kapı işlevinde olmamakla birlikte bakımı yapıp korunan yapı elemanlarından biridir. Kapının onarım sonucu görseline Tablo 3-8'de yer verilmektedir. Minimum müdahale bakış açısıyla elektrik panoları dâhil korunmuştur.

Sergilerin çıkış alanı ise; keşfedilen eserlerin sergide yer bulabilmesi için Tablo 3-20.a'da görüldüğü üzere boş alanlar bırakılarak tasarlanmıştır. Bu tasarım fonksiyon sürekliliğini sağlama bakımından önemli bir niteliktir. Bahsi geçen birimler ilk etapta tamamlanan Arkeoloji Müzesidir. Dış mekâna geçildiğinde diğer birimler ve peyzaj alanları ile karşılaşmaktadır. Peyzaj alanları incelendiğinde; kompleksin ana girişinden itibaren algılanan ve devam eden yapının alana değer kattığı görülmektedir. Yapı doğal çitler ve

lamine kirişlerden oluşturulmuştur ve fretli(yuvarlak) kolon ile taşınıyordur. Belli açılarla yerleştirilip yürüyüş yolunu betimlemesi, kullanıcıyı yönlendirmesi sağlanmıştır. Tablo 3-21 görselinde yer verilen bu yapı, perspektifi ile de dikkat çekmektedir. Çağdaş ek tasarımla oluşturulan, yapı idari birim olarak fonksiyonlandırılan yapıyı Tablo 3-11.b görselinde görmekteyiz. Tablo 3-11.c görselinde yer verilen önceden fabrikanın depo alanı olarak kullanılan yapısı ise; kütüphane kafe olarak varlığını sürdürecektir. Kent, Tarım, Etnografya ve Sanayi Müzesi yapım aşamasındadır. Bu alanların birleştiği peyzaj alanı müzelerin meydanı olma özelliği taşıyor. Açık hava sinema salonunun da besleyeceği bu alan tam bir kültür merkezi olma özelliği taşıyacaktır. Bu alanı besleyen başka birimler ise; konferans salonu, kütüphane kafedir. 7/24 kullanıma açık olması ile müzeyi gençlerin çekim merkezi haline getirme amacı taşımaktadır. Kent müzesi, toplumsal belleği korumak ve nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla bu komplekste yer almıştır. Görsel olarak tarihle iletişim kurulması kentli açısından önem taşımaktadır ve kompleksin sürdürülebilir işlevine hizmet etmektedir. Tarım Müzesi, tarihi tarım makinelerinin, eşyaların, kıyafetlerin sergilendiği, Etnografya Müzesi ise Tablo 3-11.c’de görünen simgesel eserlerin, Tablo 3-11.b’de görünen kitabelerin, mezar taşlarının sergilendiği alandır. Kültür birikimlerinin sergilendiği bu alanlar kentsel bellekteki sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Sanayi Müzesi, Adana’nın geçmişini bugüne iletecek önemli bir değerdir. Tablo 3-9 görseline baktığımızda SASA’nın ilk makinelerini görmekteyiz. Bu makineler temizleme işleminden sonra sergide yerini alacaktır. Sanayi Müzesinin devamında moda bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm tekstil sanayisinin moda sunumlarına olanak sağlayacaktır. Kolonların devamlı diziliminden ilham

olarak fonksiyonlandırılan bu alan tam bir sanayi yapısında bulunma hissi ve podyum etkisi yaratmaktadır. Mensucat Fabrikasından kalma önemli izlerin, kartelaların sergilendiği Milli Mensucat Müzesi de bulunacaktır. Müze olarak işlevine devam ettirilen fabrikanın kültürel ve yapısal izlerin devam ettirilmesi amaçlanmaktadır. Bütün bu verilere dayanarak Milli Mensucat Fabrikasının yapı bütünlüğü, mimari mekanları ve öğelerinin değiştirilmeden yeni müze işlevine kazandırıldığı, özünün korunduğu gözlemlenmektedir. Geçmişe ışık tutan yapılar, etkileşimde olduğu toplumla beraber yaşarlar. Proje, toplumsal hafızada yer edinmiş, kültürel bir değer topluma kazandırılması açısından oldukça önemlidir. Koruma yaklaşımları; atıl durumda kalmış, toplumsal yaşamdan kopmuş endüstriyel mirasın, yeniden topluma kazandırılması amacı taşıdığını göstermektedir.

4. Tartışma

Endüstri yapıları; genellikle mimari değeri ve çevre ile ilişkisi bakımından ikinci planda olan, öncelikli amacın kazanç olduğu yapılardır. Çevreye kapalı olduklarından dolayı zamanla ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmekte ve işlevini yitirmektedir. İşlevini kaybeden yapılar ise; terk edilmekte ve bozulmalara maruz kalmaktadır. Bozulmaları önleme ve yapıları günümüze kazandırma anlayışı ile ‘endüstriyel miras’ kavramını ortaya çıkmaktadır. Bozulmaları önleme ve yapıları günümüze kazandırma anlayışı, yapının günümüze ulaşan kalıntılarının yalnızca şekil olarak değil, yapım teknikleri ile de varlığını sürdürmesini anlamına gelmektedir. Ayrıca yapının yer aldığı çevre ihtiyaçları ve kültürel değerlerine dikkat edilerek yeniden işlevlendirilmesi; yapıların değerlerini korumasına, aktif rol oynamasına ve geleceğe miras olarak iletilmesine yardımcı olmaktadır (Tülücü,2007). Tarihi

yapıların işlevlendirilmesi, bir bölgenin geçmişini yansıtır ve bu bölgenin kültürel kimliğinin korunmasına yardımcı olur. Bu da kentsel kimlik üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yıllar geçtikçe, endüstriyel alanları yeniden işlevlendirmek için artan bir eğilim olmuştur. Türkiye'de müzeye dönüştürülen Milli Mensucat Fabrikası buna bir örnektir. Milli Mensucat Fabrikası, bir zamanlar Türk tekstil endüstrisinde hayati bir rol oynayan başarılı bir tekstil fabrikasıydı. Ancak tekstil endüstrisi büyüdükçe fabrikalar ihtiyaçlara yanıt veremez oldu ve bunun sonucunda işlevini yitirdi. Bu nedenle fabrikayı Türk Tekstil Endüstrisi'nin tarihini sergilemek için çok fonksiyonlu bir müzeye dönüştürülme kararı alınmıştır. Milli Mensucat Fabrikası, 4 bloktan oluşan Arkeoloji Müzesinin yanında, konferans salonu, kütüphane, kafe, açık hava sinema alanı ve ofis gibi çok fonksiyonlu bir müzeye dönüştürülerek bölgenin farklı ihtiyaçlarını karşılanması ve Döşeme Mahallesi'ne olumlu anlamda etkilemesi beklenmektedir. Bu etkiler mimari, çevresel ve ekonomik açıdan değerlendirilebilmektedir.

Mimari Değerlendirme; Adana Milli Mensucat Fabrikası, mimari açıdan dikkat çekici bir yeniden işlevlendirme projesi olarak öne çıkmakta olup bu endüstriyel bina uzun süredir atıl durumda kaldığından, titizlikle yürütülen restorasyon çalışmaları sayesinde yeniden kullanılabilir hale gelerek yapının ömrü önemli ölçüde uzamıştır. Yeniden işlevlendirme sürecinde, binanın tarihi kimliğini korumak en önemli öncelik olarak görülmüş olup malzeme seçimi buna göre yapılmıştır. Yapının tarihi dokusunu bozmamak için, özellikle fabrika döneminden kalan taş ve tuğla duvarlar korunmuş olup mevcut yapının dayanıklılığı artırılmıştır. Bununla birlikte, günümüzde müze olarak kullanılan yapıya modern eklemeler ve modern yapı malzemeleri dâhil edilerek yeni ile eski

arasında bir köprü oluşturulmuştur. Bu süreçte, cam, metal ve çelik gibi modern malzemelerin kullanılması özgün yapının tarihi atmosferini tamamlarken binanın sürdürülebilirliği ve enerji verimliliği açısından yapılan iyileştirmeler sayesinde çağdaş kullanım koşullarına uyulanmıştır.

Yapıya özgü havalandırma sistemleri, yalıtım sistemleri ve doğal gün ışığı kullanımı iç mekân konforunu artırırken aynı zamanda çevreye duyarlı yapı niteliği kazandırmaktadır. Yapılan müdahaleler, yapının geçmişini vurgulamakla birlikte onu geleceğe taşıyan bir dönüşümü temsil etmektedir. Böylece Adana Milli Mensucat Fabrikası'nın hem tarihi bir miras olarak korunması hem de müze olarak topluma hizmet etmesi açısından önemli bir örnek olarak gösterilebilir.

Ekonomik Değerlendirme; Müze içindeki kafe, hediyelik eşya dükkânı ve kütüphane bölgeye insanları çekerek ekonomik olarak katkı sağlaması hedeflenmektedir. Ayrıca sanayi müzesinin devamı olarak kullanılması planlanan moda bölümü hem zamanın moda anlayışını sergileyen bir alan oluştururken hem de kolon dizilişi ve yarattığı geniş açıklıklarla defilelere ev sahipliği yapması planlanmaktadır. Bu sayede tekstil sektörünü bu alana çekerek, turist sayısını artırmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda artması planlanan ziyaretçi sayısı ile bölgede özellikle konaklama ve hizmet sektörlerinde yeni fırsatlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Çevresel Değerlendirme; Milli Mensucat Fabrikası yeniden işlevlendirilirken enerji tasarrufu sistemler kullanılarak (Güneş enerjisi, doğal ışık menfezleri) yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yoluyla enerji tüketiminin azaltılması çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunulması sağlanmaya çalışılmıştır. Bütün bu değerlendirmeler göz önüne alındığında Milli Mensucat Fabrikası'nın müze

fonksiyonu ile bulunduğu alana sağladığı olanakların değişmesi, günümüz ihtiyaçlarını karşılar hale gelmesi tarihi yapının bir anıt olmaktan çıkıp günümüzde yaşamasını sağlamaktadır. Endüstri mirasının günümüze yaşatılabilmesi için yalnızca restore edilmesi değil aynı zamanda yeni işlevlerle günümüz ihtiyaçlarını karşılayarak yaşamın bir parçası olması gerekmektedir.

Bağlamsal Değerlendirme; Fabrikanın yeniden işlevlendirme yöntemiyle gerçekleşen koruma süreci ve bölgeye yeniden kazandırılmasının; bölgenin fiziksel görünümüne olumlu katkısı olduğu anlaşılmaktadır. Tarihi yapıların restorasyonu, genellikle bölgenin diğer alanlarının da restore edilmesine öncülük eder ve bölgenin genel estetiğini artırır. Bölgedeki mimari değişim yalnızca fiziksel görünümü değiştirmekle kalmaz. Fabrikanın tarihi ve mimari karakterini koruyarak yeniden kullanıma açılması, bölgenin kültürel mirasını canlandırabilir. Tarihi dokuyu korumak yerel karakteri geliştirmeye yardımcı olacaktır. Çevrede yer alan diğer endüstri yapılarının da ivedilikle koruma altına alınması önemlidir. Bu yapıların, müze ile birlikte değerlendirilerek bir endüstri rotası oluşturulması ve bu yöntemle hem kültürel mirasın korunması; hem de Adana Tarım ve Sanayi Tarihi'nin ziyaretçilere aktarımı açısından değerlendirilmesi önerilmektedir. Böylece bölgenin canlanmasına; hem koruma, hem ekonomik hem de kültürel bağlamlarda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5. Sonuç

Bir yapının ömrü, işlevin ömründen çok daha uzundur. Geçmişte var olan işlevler artık mevcut olmamakla birlikte, şuan var olan işlevler gelecekte var olmayabilir. İşlevselliğin tamamen değiştirilmesi veya geliştirilmesi gerekebilir.

Endüstri miraslarında yeniden işlevlendirme mimari, ekonomik ve çevresel açıdan olumlu etkilere sahipken bu tarihi yapıların kaderine terk edilmesi toplumsal hafıza için birer kayıptır. Bu kaybı önlemek ve bölgeye tarihi anıtı yeniden kazandırmak için bölgeye uygun doğru işlevlendirmeler yapılmalı ve tarihi yapıya özenle yaklaşılmalıdır. Bu açıdan bakıldığında müze fonksiyonu verilen Milli Mensucat Fabrikası, endüstri mirasının yeniden işlevlendirilmesi açısından Adana için iyi bir örnek olduğu düşünülmektedir. Yapıya yapılan detaylı restorasyon ve bölgenin ihtiyaçları düşünülerek verilen çok fonksiyonlu kimlik tarihi yapının günümüz ihtiyaçlarına yanıt vererek yeniden yaşatılması sağlanmıştır.

Kaynakça

- Adana Müzesi Restorasyon Raporu, 2023. Adana Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü Arşivi.
- Ahunbay, Z., 1996. Tarihi çevre koruma ve restorasyon. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 115-120.
- Akgün, S.N., 2016. Adana Alman Fabrikası ve Döşeme Mahallesi. *DOCOMOMO TÜRKİYE Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları ve Bildiri Özetleri XII*, Samsun.
- Akpolat, M., 2004. Tanzimat sonrası Osmanlı Mimarlığından bir kesit: Adana- Mersin demiryolu istasyon binaları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1): 77-85.
- Anonim, 2023a. Eski Çırçır Fabrikası. (<https://www.kucuksaat.com/seyhanda-eski-circir-fabrikasi-25-milyonluk-yatirimla-sanat-merkezine-donusuyor-27778h.htm>), (Erişim tarihi: 20.04.2023).

- Anonim, 2023b. Adana Müze Kompleksi. (<https://adana.ktb.gov.tr/TR-219362/adana-muze-kompleksi-yapim-isleri.html>), (Erişim tarihi: 25.04.2023).
- Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek TU Berlin Architekturmuseum, Inv. No: 23366-23374, Berlin.
- Biber, K., İslamoğlu, Ö., 2023. Tarihi yapıların yeniden kullanımı: Nemlizade Konağı örneği. *Artium Dergisi*, 11(1): 33-42.
- Büyükarıslan, B., Güney, D.E., 2013. Endüstriyel miras yapılarının yeniden işlevlendirilme süreci ve İstanbul Tuz Ambarı örneği. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 6(2): 31-58.
- Çağlayan, A.S., 2019. A scenario on conversion of industrial heritage into museum: Adana National Textile Factory. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Tobb, Ankara.
- Çardak, F.S., 2021. Kültürel sürdürülebilirlik bağlamında endüstri mirası: Adana Müzesi örneği. *Tasarım Kavramları Üzerine Farklı Mekânsal Okumalar*, Ankara, s. 57-97.
- Ergüngör, İ., 2024. Çukurova, Hatay, G.ante'p'de Kain Çırçır, Prese, İplik ve Dokuma Fabrikaları Kitabı.
- Güldal, G., 2020. (Re)Production of industrial terrain vague: The case of The National Textile Factory in Adana. A Thesis Submitted to the Graduate School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University, Ankara.
- Höhm, R., 1992. Denkmale der Industrie-Museen der Industrie; Museum und Denkmalpflege, Bericht über ein Internationales Symposium, Germany, s. 56-61.
- ICOMOS, 1964. Venice Charter. Retrieved from ICOMOS.
- ICOMOS, 1987. Washington Charter. Retrieved from ICOMOS.
- ICOMOS, 2003. Ikonos Charter. Retrieved from ICOMOS.
- Kartum, Ö., 2019. Kentsel dönüşüm alanlarında koruma: Adana-Seyhan Döşeme Mahallesi örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Kaymakçı, S., 2022. Tarihi yapıların müze olarak işlevlendirilmesinin İstanbul'dan örneklerle incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 7(2): 647-667.
- Köksal, T.G., Ahunbay, Z., 2006. İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri. *İTÜ dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, 5(2): 125-136.
- Orbaşlı, A., 2008. Architectural Conservation: Principles and Practice. Oxford: Blackwell Publishing, s. 120-122.
- Özdoğan, A., 2018. Türkiye'de kültürel mirasın korunmasına yönelik hukuki düzenlemelerin tarihi gelişimi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 76(2): 423-446.
- T.C. Resmî Gazete, 1951. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Kararları (Sayı 7864). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- T.C. Resmî Gazete, 1953. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (Sayı 6328). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- The Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage, 2003. The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage (TICCIH), Moscow.

Tülücü, T.A., 2007. Adana kenti tarihi endüstri yapılarının yapısal analizi ve korunmaları için yöntem araştırması. Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti, 1983. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. Resmi Gazete.

Ulaş, M., 2019. Çarçabuktan Döşemeye. *Güney Mimarlık Dergisi*, 22: 54-59.

UNESCO, 1972. World Heritage Convention. Retrieved from UNESCO.

Varlık, M. B., Emiroğlu, K, Türkoğlu, Ö., 2008. Adana Sanayi Tarihi, ADASO, Adana.